

Divald Adolf élete és munkássága *

Dr. Majer Antal

Az élet szeszélye, hogy néha dédelgetett tetteink, gondolataink váratlanul találkoznak a nyilvánosság igényével. Ilyen a most feladatul kapott téma is, amikor Divald Adolfról kell beszámolót tartanom.

Régóta izgat erdészettörténelmi nagyjaink háttérében, a második vonalban meghúzódók személyisége, aktivitásuk indítéka, cselekedeteik rugója, működésük hatása. Miért kap fel a sors valakit, s miért a hirtelen elhallgatás? Kit tart fenn, s kit homályosít el a múltból? Kit emel a dicsőség posztjára, s kit ejt el idő előtt? Különösen változások idején szolgálhat tanulságot az esetek tisztázása.

Örömmel vállaltam a fenti kérdések felvetését és megválaszolását Divalddal kapcsolatban; több szinten is hatalmasat alkotott, s mégis már életében "megfagyott a légkör körülötte". Az a történelmi időszak, amelybe Divald Adolf beleszületett, a felvilágosodás korszaka, amely lehántotta az idegen szellemiséget. 1848 forradalma felszabadította s magyarrá tette, nemzetközi vonalon is a kulturális fejlődés európai nivójára emelte a szellemi és anyagi javak művelését, magát az erdőgazdálkodást is.

Ezeknek a folyamatoknak keretében három nagy erdészegéniséget említhetünk: *Wagner Károlyt*, a selmeci Akadémia tanárát - felsőoktatási intézményünk érezte kötelességének időnkint méltatásra munkásságát -, *Bedő Albertet*, akit - a megalakuló OEE titkára lévén - ma is több egyesületi megtiszteltetés ér. A triumvirátus harmadik, s a kezdeti lépések során legaktívabb tagja *Divald Adolf*, emléke majdhogynem a feledés homályába veszett. Haláláról ugyan 1891-ben az Erdészeti Lapok két oldalon gyászkeretben, bár igen röviden még megemlékezik, utána egy évszázadig semmi. Száz év távlatából *Király Pál* (1991) ír az Erdőgazdaság és Faipar hasábjain rövid megemlékezőt, majd 1993-ban *Abonyi István* az Erdészeti Lapokban közöl szép és alapos méltatást.

Nyilván Divald szombathelyi halála keltette fel a figyelmet, hogy ezúton tartson az Erdészettörténelmi Szakosztály egy megemlékezést, köszönöm a kitüntető bizalmat, hogy rám gondoltak. A témával kapcsolatban három kérdésben szeretném igénybe venni türelmüket.

I. Divald életét és munkásságát alig ismerjük, ezért magánéletével kapcsolatban kitérek néhány érdekesebb tény közlésére.

II. Működésének értékelése során a magyar erdészeti irodalom megteremtésében játszott szerepét emelem ki.

III. Lemondása és bírálata körülményeit taglalom, amely szakmai és etikai vonalon okozta pályája derékbatörését.

I.

Divald Adolf magánélete

Feltűnően hiányos, amit ma lexikonokból és korabeli EL-okból megismerhetünk.

1828. jún. 1-jén Selmecbányán született és 1891. nov. 12-én Szombathelyen hunyt el, de Pozsonyban, a családi sírboltba helyezték örök nyugalomba.

Selmecen az Akadémián 1846-ban kezdi meg tanulmányait. 1848-ban megszakítja, s tüzérhadnagyként részt vesz a szabadságharcban. 1849-ben folytatja főiskolai tanulmányait, arra nem találunk időpontot, hogy mikor fejezi

* Elhangzott az 1993. június 9-i szakosztályülésen

be./Nem szerepel *Vadas* (1896) emlékkönyvében sem!/? Coburg hercegi uradalomban erdész, majd 1862-ben Selmecen erdőmester.

Már 1861-ben Selmecen van, kinevezik erdőmesternek. Megkezdí *Wagner* a magyar erdészeti irodalom megteremtését. 1862-ben megindítják az Erdészeti Lapokat. Számúzik Vukovárra.

MTA levelező taggá választják 1864-ben, ezzel nemességet is szerez. 1867-ben visszahívják állami szolgálatba: PM erdőtanácsos, majd miniszteri tanácsos, a magyar erdészet legfőbb irányítója. 1868-tól Bars megye országgyűlési képviselője.

1868-ban *Wagner Károly*val kiadják a "Német-magyar és magyar-német erdészeti műszótárt". Elkezdi a kincstári erdőségekről szóló jelentések kiadását. /8,8 millió kh erdőnkből több mint 2 millió volt állami!/? Ezek igen alapos elemzéssel, adatok tömegével rendelkező, száz oldal körüli leírások, a termőhelyi adottságokon és fatérfogat-adoatokon kívül, kereskedelmi és jövedelmezőségi analíziseket is tartalmaznak. Kétszer kap ezekért királyi kitüntetéset.

Mind Ezek ellenére 1872. dec. 31-én leköszön állásáról: "a szlavóniai volt kincstári erdőségek értékesítése során alakult RT vezérigazgatója lesz." /Nem tulajdonjog változásról, hanem bérleményről, 30000 kh erdő faeladásáról, ill. értékesítéséről van szó!/?

Az EL első oldalán továbbra is haláláig szerepel neve mint főmunkatársé, s így az OEE választmányi tagsága is változatlanul fennáll. Innen szerezhettünk tudomást tartózkodási helyéről, amely ebben az időben is Buda, de szerepel Bécs és Selmec is. 1878-tól lakása és munkahelye Kismarton, ahol az Esterházy hercegi uradalom erdőigazgatója, bár így csak egy évben, inkább hercegi erdőtanácsos címen szerepel. 1889-ben vonul nyugalmobba.

1891-ben, ősszel látogatja meg Szombathelyen egyik lányát, ahol tüdőgyulladásban, rövid szenvedés után, meghal. Pozsonyban a Szent András temetőben helyezték örök nyugalombba.

Özvegye, *bedeghi Nyáry Klementina* grófnő, s öt gyermeke gyászolták. /Géza fia mezőgazdász. Lányai: *Lujza, Margit*, férjezett Nemeskéri Kiss Jánosné, *Agatha, Vilma*, férjezett Peták Emilné./ Szüleiről nem találtam adatot. Apja talán /?/ az a *Divald Ferdinand*, aki a régi magyar nyelvű erdészeti irodalom úttörőjeként, 1843-ban a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Egyesülete kiadványában a besztercei, majd zólyomi királyi erdőségekről, a fanemek ismertetéséről írt önálló tanulmányt. D. Adolf testvére *Divald Béla*, aki a Magyar Erdészetben és az Erdészeti Lapokban mintegy száz cikket közöl a századfordulón, 1885-1914 között. D. Béla lányát vette feleségül az a *Szabó István* erdőmérnök, akiktől Szabó Piroska, id. *Balsay Miklós* /Székesfehérvár/ erdőmérnök felesége származott.

II.

Divald Adolf munkássága

1861-72 között kigyűjtöttem az EL-ban, többnyire Erdődi írói álnéven megjelent tanulmányait, és táblázatban mellékelem adatait. Előtte, 1861-ben magyarul s németül is megjelenik Pozsonyban "Az erdészeti magyar irodalom érdekében" c. cikke, míg 1872-t követően az EL-ban mindössze két dolgozata látott csak napvilágot. Főbb tanulmányainak jegyzékét mellékelem.

Hihetelen az a nagy aktivitás, amely az EL-ban írtak alapján megállapítható. 11 év alatt 5348 oldalból 1299 az övé: 24,3 %, tehát közel 1/4-e. Az első öt évben különösen sokat publikál: 2222 oldalból 762 oldalon szerepel: 34,3 %,

tehát több mint 1/3-a. Legtöbbet az 1865-ös EL számaiban ír, 52,2 %-ot, de az első évben is 45,1 %-ot.

III. Érdemei és támadható viselkedése

Jelentős működésének eredményeiből öt emelhető ki.

1. Az erdészeti magyar szaknyelv egyik megteremtője. Eleinte ugyan főleg külföldi szakcikkek magyar ismertetése jellemzi dolgozatait, később egyre inkább eredetiek a cikkek. Terjedelmes jelentések az akkori m. kincstári erdőségek egészét felölelték. Közülük 6 külön füzetben is megjelent, mintegy száz-száz oldalon.

2. Az OEE megalakításában jelentős szerepet játszott, 1866-ban vezérszónoka az ülésnek. Élete végéig választmányi tag.

3. Erdészeti tudományok hazai és nemzetközi szinten való elismertetése. 1864-től MTA levelező tagja.

4. 1867-72 között az ország első erdésze, a kincstári erdők jövedelmének 300 ezer Ft-ról 3 millióra emelése.

5. Az első magyar erdőtörvény előkészítésében tevékeny részvétel.

Támadás részben szakmai felfogása miatt, részben a PM-ből való lemondása miatt érte.

a./ Ma nehezen érthető álláspont alakult ki, amely csak a múlt század közepi viszonyok ismeretében érthető. Az egész Kárpát-medencében óriási erdőség, 28 %-os erdősültség volt. Szűkös viszonyaink enyhítésére Divald csak a "feltétlen erdőtalajon" ragaszkodott az erdők fenntartásához, másutt a jobban jövedelmező mezőgazdaságnak javasolta átengedni az erdőterületet. Igazolta, hogy gabonatermesztéssel 6-7-szer nagyobb jövedelem biztosítható. Idegen szakmabeli tudósok is támadták emiatt, pl. *Hunfalvy*. (*Abonyi István* előbbre említett tanulmánya bővebben kifejti védelmét!)

b./ A másodikat, az erdész-etikai vétségnek nevezhető tettet tartjuk súlyosabbnak. 1872. dec. 31-én első erdészként, PM min. tanácsosaként, királyi elismerések ellenére lemond állásáról, és a nagyobb jövedelem reményében a vezetése idején egy szlavóniai erdők kitermelésére alakult RT vezérigazgatója lesz. 30 ezer holdról, illetve annak fatörzseiről és értékesítéséről van szó. EL hasábjain igazolta magát, hogy eredetileg 7 millió Ft bérleti díj helyett 33,3 millió Ft-ot harcolt ki az állam részére. Nem volt azonban szerencsés családjának anyagi nehézségeire hivatkozás, egy PM min. tanácsosnak "végső ínség és nyomor elleni" küzdelméről beszélni.

Az Ellenőr, a Hon, a Magyar Ujság, a Szombati Lapok jártak élen az esemény és nyilatkozatok közlésében. Divald állását *Wagner*, mint országos főerdőmester vette át, *Bedő Albert* pedig, mint az OEE titkára biztosította az Erdészeti Lapok megjelenését. A szakma azonban nem tudott igazából szemet hunyni; mellőzték, a mi két világháború közötti erdész tanítómestereink sem emlegették elismerően.

A mai zűrzavaros helyzetben nem árt figyelmeztetni s tanulságként levonni azt a következtetést, amely éppen Divald Adolf munkásságának, konjunktúrájának töréséből levonható, hogy a napi, a pillanatnyi előnyökért, a magánérdek előtérbe helyezéséért, súlyosan vét a köz ellen, aki nem tud ellenállni. A mai élet parancsa az erdők fenntartása, sokoldalú hozamainak növelése, tartamosságának elősegítése csak olyan szakemberek vezetésével valósulhat meg, akik kiváló szakmai tudásukat a társadalom széles rétegeinek igényéhez tudják igazítani.

Befejezésül idézem magát Divaldot, az MTA székfoglalóján elhangzott beszéd első szavait: /1864/ "Vannak törvények, melyeket megszegni büntetlenül senkinek sem szabad. A vétkesen nem segítenek enyhítő körülmények;...könyelműség vagy tudatlanság volt-e a hiba szülője, az a dolgon mit sem változtat."

Ennek a szemléletnek kialakítása és fejlesztése terén vállalhat nagy feladatot az OEE, s mindenképpen Erdészettörténeti Szakosztálya.

Divald Adolf fontosabb irodalmi tevékenysége

- 1861:"Az erdészeti magyar irodalom érdekében." /Pozsony, lapokban németül is./
- 1862:"Az erdőszetet illető legfontosabb mértékek és súlyok átváltoztatási táblái." /EL. melléklete. Később, 1864-ben Wagner K.-al, Selmecen is kiadták a "Segéd táblákat". Ujólag Budán 1871-ben:"Erdészeti segéd táblák" c.-en./
- 1862:"Minő mértékkel éljünk az erdészeti magyar irodalomban?" /EL/
- 1862:"A hazai erdőszők legelső teendői." /EL/
- 1862:"Zólyom-megye erdősegei." /EL/
- 1862:"A selmeczi bányász- és erdészakadémia történetének rövid vázlatja." /EL/
- 1863:"Az erdészeti gesztmagvak érése, gyűjtése, épellése és megvizsgálata." /EL/
- 1863:"A termőhelynek a fanövesztésére való befolyásáról." /EL/
- 1863:"Az 1863. évi aszályosság a magyar alföldön." /EL/
- 1864:"Nézetek az erdőnek a klímára való befolyásáról." /EL/
- 1865:"Közgazdasági eszmetörések az erdészet köréből." /EL/
- 1865:"A magyar Alföld futóhomokjának beerdősítése." /EL/
- 1866:"Az erdészeti törvényjavaslat ügyében." /EL/
- 1867:"Magyarország méregfája." /EL/
- 1865:"A természettudományok és az erdészet. /EL. Székfoglaló./
- 1868:"Magyar-német és német-magyar Erdészeti Műszótár" Pest.
- 1868:"A magyar birodalom álladalmi erdősegei." /EL/
- 1870:"Jelentés Máramaros-, Ungh- és Liptó megye kincstári erdősegeiről."
- 1871:"Jelentés Erdély kincstári erdősegeiről." /EL/
- 1871:"Jelentés Horvátország kincstári erdeiről." /EL/
- 1872:"Az ó-budai és visegrádi korona uradalmak erdeiről." /EL/
- 1872:"A bácskai kincstári erdőkről." /EL/
- 1872:"A horvát-tótországi végvidék kincstári erdőgazdaságának korszerű átalakítása." /EL/
- 1873:"Melyik minisztériumra bizzuk az államerdők kezelését." /EL/

Irodalmi hivatkozások

- Divald Ferdinánd:"Azon fanemek.. jegyzéke, mellyek alulírt által a beszterczei vármegye termében a ... gyűlése alatt mutatványul kitétettek." M.Orvosok és Term. vizsgálók, Pesten, 1843.
- Divald Ferdinánd:"Rövid vázlat a zólyomi kir. erdészethez tartozó erdősegekről." M.Orvosok és Term. vizsgálók besztercei üléséről készült kiadványok, Pesten, 1843.

Wagner Károly: Divald Adolf min. tanácsos az államerdészet szolgálatától megváltik." EL. 1872.dec. /Divald válaszával./
 Divald Adolf: "Divald Adolf igazolása." EL. 1872.dec.
 Bedő Albert: "Divald Adolf; Született 1828.június 1., meghalt 1891. nov.12." EL 1891. november.
 Király Pál: "Divald Adolf halálának százéves jubileumára." ERFA, 1991.
 Abonyi István: "Divald Adolf emléke és érdeme csorbíthatatlanok!" EL: 1993. március.
 Lexikonokból:
 Szinnyei József szerk./1893/ "Magyar írók élete és munkái." II.k.
 "Révai Nagy Lexikon" V.k. /1912/ Bp.
 Kenyeres A. szerk. "Magyar életrajzi lexikon".I.k. /1967/.
 Ákos L.szerk. "Erdészeti és vadászati lexikon" /1964/.
 Király Pál: "Az Orsz. Erdészeti Egyesület története. 1866-1966." /Bp.1967./
 Erdészeti Műszótár. 1979. Bp. Szerk.: Hiller István.
 Magyar János: "Emlékezés Wagner Károly halálának 100. évfordulójára." /"Tisztelegés Wagner Károly előtt." 1980. Szerk.: Hiller István./

Divald Adolf /Erdődi/ munkássága és az Erdészeti Lapok

EL.évf.	Oldalszám	Divald/Erdődi/ által írt old.szám	Divald cikkeinek száma %	terjedelme old./db	
1862	386	174	45,1	23	7,57
1863	448	117	26,1	14	8,36
1864	406	105	25,9	11	9,55
1865	406	212	52,2	23	9,22
1866	576	154	26,7	21	7,33
1867	588	51	8,7	8	6,38
1868	542	61	11,3	1	61,00
1869	526	101	19,2	1	101,00
1870	466	101	21,7	4	25,25
1871	520	148	28,5	10	14,80
1872	484	75	15,5	7	10,71
Összesen:	5348	1299		123	
Átlag:			24,3		10,56